

7. Кандыбович Л.В. Психологическое сопровождение становления профессионального самосознания молодых педагогов // Мир психологии.-1999.-№2, С.217.
8. Буякас Т.М. Процесс обучения как диалог между профессиональным и личностным становлением // Вестник Московского Университета.-2001.-Сер.14, №2, С.71.
9. Деркач А.А., Семенов И.Н., Степанов С.Ю. Психолого-акмеологические основы изучения и развития рефлексивной культуры госслужащих. – М.: «РАГС», 1998, С.126.
10. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб.: «Питер», 2000.
11. Гилева И.О. Проявление мотивационной готовности к творческой деятельности у студентов // Прикладная психология.-2001.-№3, С.92.

Резюме

В работе представлена концепция формирования у студентов потребности в профессиональной компетентности. Автор выявляет ее структурные составляющие. Обосновывается актуальность данного исследования.

Summary

This paper discloses the conception of the demand in the professional competence of students. The author reveals its components. The necessity of the present research is given reason.

УДК 008.161.3

ТРАДЫЦЫІ БАРОКА І КАРНАВАЛЬНАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ТВОРЧАСЦІ У. КАРАТКЕВІЧА

П.К. Банцэвіч

УА «Гродзенскі дзяржаўны аграрны ўніверсітэт»
г. Гродна, Рэспубліка Беларусь

Творчасць У. Караткевіча з'яўляецца, па свайму характару, інтэрдэскурсіўнай. У ёй спалучаюцца, узаемадзейнічаюць, уступаюць у дыялог разнастайныя дыскурсы і парадэгмы. Рэмінісцэнцыі сярэднявечча, метафарычнасць барока, рацыяналізм класіцызму, суб'ектыўна-пачуццёвы свет рамантызму, інтэртэкстуальнасць і інтэрпрэтацыйнасць постмадэрнізму фарміруюць агульную прастору беларускай культуры, узбагачаюць псіхалагічным зместам, падкрэсліваюць яе самабытнасць і непаўторнасць, прапануюць чытачу ўвайсці ў іманентны свет розных эпох і часоў. Створаная такім чынам полісемантычная структура мастацкага тэксту дазваляе спасцігнуць глыбінныя, сімвалічныя асновы ўласнай культуры. Шматаспектнасць

дзеінасці пісьменніка і паліфанічнасць яго творчасці садзейнічаюць пашырэнню грамадскай цікавасці да гісторыі, уплываюць на развіццё гістарыяграфічнага жанру «партрэціравання» эпохі, выяўлення яе ментальнасці.

На наш погляд, нельга цалкам асэнсаваць культуралагічныя інтэнцыі У. Караткевіча без вывучэння традыцый барока, карнавальнай культуры, смехавога аспекту яго творчасці, якія дастаткова шырока прадстаўлены ў рамане «Хрыстос прыязмліўся ў Гародні».

Барока (італ. Barocco, літар. – дзіўны, неверагодны) – адзін з галоўных стылявых накірункаў у мастацтве Еўропы і Амерыкі канца XVI – сярэдзіны XVIII стагоддзяў. У адрозненні ад Рэнэсансу, звяртаючыся да антычнасці, барока засвойвала перш за ўсё логіку Арыстоцеля, вучэнне аб страстях, фантастычныя і трагічныя вобразы, міфы. Барока здольна сумяшчаць несумяшчальнае: пачуццёнасць і спірытуалізм, заклікі да аскетызму і нястрыманы геданізм, сімволіку і рэалістычную канкрэтнасць, прастату і складанасць. Барока імкнецца да эмацыянальнага і інтэлектуальнага напружання, характарызуецца праз такія прыкметы, як экзальтаванасць, «дэманізм», алегарычнасць, гратэск, схільнасць да гіпербалізацыі, метафарызму. Літаратура барока вызначаецца энцыклапедычнай вучонасцю, апрацоўкай розных мастацкіх традыцый, павышанай увагай да экзатычнага знешлітаратурнага матэрыялу, дынамічнасцю, спалучэннем рэальнасці і ілюзіі.

У рамане «Хрыстос прыязмліўся ў Гародні» У. Караткевічам быў ужыты таксама прыём карнавальнага дзеяства, канцэпцыя якога была выпрацаваная М. Бахціным. «Карнавал – гэта другое жыццё народу, арганізаванае на аснове смеху, – чытаем мы ў М. Бахціна. – Карнавал не ведае падзелу на выканаўцаў і глядачоў. Ён не ведае рампы» [1, с. 12]. Даследаванне М. Бахціна «Творчасць Франсуа Рабле і народная культура сярэднявечча і Рэнэсанса» значна ўзбагаціла эстэтыку і агульную тэорыю народнай творчасці. Яго дыялектычныя ідэі далі магчымасць паглядзець на фальклор, фальклорныя традыцыі ў літаратуры, іншых формах культуры з нечаканага боку – з пункту гледжання станавлення, адраджэння, сцвярджэння новага і памірання старога: усяго таго, што аджыло, стала смешным. Зыходнай, ключавой катэгорыяй паслужыла тут для даследчыка паняцце амбівалентнасці, што ў эстэтычным аспекце азначае адзінства адмаўлення і сцвярджэння, характэрнае для народнай смехавой культуры. Адпаведна яму эстэтычная канцэпцыя быцця ўмоўна названа даследчыкам гратэскным рэалізмам, які выяўлены ў шматлікіх формах – карнавалах, народных святах, абрадах, жартах, травесціцы

сур'ёзных форм грамадскага жыцця і культуры, «перанос» іх з афіцыйнага высокага становішча ў матэрыяльна цялесны від, урэшце, у шматлікіх жанрах фальклору, жартах, анекдотах, блазнаванні. Народны смех па сваёй прыродзе адмысловы, бо накіраваны на татальнае асмейванне ўсяго існуючага – самога сябе, грамадства, яго сацыяльных, палітычных і ідэалагічных інстытутаў. Прынцыповае значэнне для спасціжэння сутнасці фальклорнага светаўспрымання мае інтэрпрэтацыя народнай культуры як карнавала. М. Бахцін прааналізаваў гісторыю развіцця культуры з пункту гледжання ўзаемадзеяння сур'ёзнага і смехавога пачаткаў і сфармуляваў палажэнне, згодна з якім, адміранне старога і падрыхтоўка новага ў культуры адбываецца ў форме «карнавалізацыі свядомасці» [1, с. 58]. Народны смех ёсць «істотная ўнутраная форма, якую нельга замяніць на сур'ёзнасць, не знішчыўшы і не сказіўшы самой сутнасці раскрытай смехам ісціны» [1, с. 107]. Напрыклад, новая свядомасць эпохі Рэнесансу выяўлялася праз карнавальнае разбурэнне сярэднявечнай карціны свету. З XVIII стагоддзя народны смех развенчаў ідэі рацыяналізму.

Народна-смехавая традыцыя праяўляецца і ў савецкі перыяд. Менавіта логікай карнавальнага «свету наадварот» абумоўлены непаўторны караткевічаўскі смех, які адначасова сцвярджае і адмаўляе. Письменнік убачыў магутны механізм самарэгуляцыі грамадства (культуры) у такой эмацыянальнай праяве, як смех. Смех у яго творах мае выразную сацыяльную функцыю – выяўляе механічнасць, страту гнуткасці ў інстытутах грамадства, у паводзінах чалавека і вызваляе ад іх праз смех як свабоднае праяўленне непрыняцця людзьмі падобных станаў. Напрыклад, для рамана «Хрыстос прыязміўся ў Гародні» характэрна «шматгалоссе» (М. Бахцін) апавядання, змешванне высокага і нізкага, сур'ёзнага і смешнага, мастак шырока карыстаецца ўводнымі жанрамі-пісьмамі, знойдзенымі рукапісамі, пераказанымі дыялогамі, пародыямі на высокія жанры, парадыйна-пераасэнсаванымі цытатамі, выкарыстоўвае фантастычныя прыёмы, якія, часцей за ўсё, маюць рэальнае абгрунтаванне. Біблейскі вобраз Хрыста, усё, што адбываецца з ім і апосталамі, – адзін са шматлікіх спосабаў увасаблення культуралагічных інтэнцый творцы. Ён паспяхова звяртаецца і да сацыяльна-крытычнага падтэксту фантастыкі (сцэна выхаду д'ябальскіх душ з целаў прадажных кардынала Лотра і езуіта Басяцкага, фантазмагорыя начнога карагоду – «Чорнай імшы» і іншыя), што служыць сродкам выражэння аўтарскага непрыняцця здрады, духоўнай беднасці, тагачаснай рэчаіснасці, канфесійных спрэчак і прыгнёту народу.

Аналагічную функцыю выконваюць у творы блізкія да фантастычных прыёмаў адлюстравання і, узыходзячыя сваімі вытокамі да народнай традыцыі, гратэск і сарказм. Пра ўмелае выкарыстанне іх пісьменнікам сведчаць эпізоды царкоўнага суда над мышыным войскам, расправа над званамі, продаж індульгенцый, дзе абсурднасць ідэі, яе «высокае» прызначэнне даказваюцца праз свядома прыніжанае, канкрэтна-матэрыяльнае.

Такім чынам, у творчасці У. Караткевіча выразна выяўляецца традыцыя, якая бярэ пачатак у фальклоры, дзе пануе жывая стыхія народнай свядомасці, а таксама ў творах, напісаных у стылі барока, такіх, як «Прамова Мялешкі» і «Ліст да Абуховіча», травесці «Энеіда навыварат» і «Тарас на Парнасе». У гэтым імкненні выкарыстоўваць творчыя дасягненні народнай карнавальнай літаратуры пісьменнік падтрымлівае вопыт Ф. Рабле, Дж. Свіфта, М. Сервантэса, М. Гогаля, М. Твэна, М. Булгакава. У. Караткевіч бачыць свет буйна, выпукла, кантрастна, спалучае вясёлае і сур'ёзнае, выдумку і праўду, гарэзлівае і цнатлівае, паэзію і прозу. Ён творыць літаратурны міф аб сваім народзе на вачах сучаснікаў, беручы за аснову факты і з'явы мінулага і сучаснасці, якія ўражваюць незвычайнасцю, узвышанасцю і дазваляюць пранікнуць у глыб нацыянальнай свядомасці. Пісьменнік бачыць свой народ у часе як вельмі пэўную і гістарычна-канкрэтную асобу. Мастацкая думка творцы здольна да эпічна-маштабнага ахопу падзей і да глыбокага пранікнення ў канечныя з'явы свету, яна лёгка пераадольвае бар'еры часу і прасторы і свабодна арыентуецца сярод мноства «чужых» выказванняў і вызначэнняў свету і чалавека ў свеце. Усе людзі ў яго ўспрыманні – сучаснікі. Мёртвыя і жывыя, усе яны, так ці інакш, уступаюць у дыялог моў, народаў, часоў, культур, пазнаючы ў мінулым вечную сучаснасць. Такія асаблівасці дазваляюць гаварыць пра выяўленні ў творчасці У. Караткевіча стыльвых прыкмет барока і постмадэрнізму.

На наш погляд, зварот У. Караткевіча да барочнага стылю дае ключ да расшыфроўкі сучаснай культуры і мастацтва. Алегорыі барока з'яўляюцца дамінуючымі спосабамі выяўлення творцам крызісных станаў у савецкім грамадстве, рэпрэзентуюць натуральную гісторыю разлажэння і ўпадку культуры.

У рамане «Хрыстос прыямліўся ў Гародні» Братчык уступае ў гэты свет, дзе ўсё ўжо, здаецца, раз і назаўсёды ацэнена і прынята безагаворачна, у абліччы рэлігійнай, міфічнай асобы, у масцы дзівака, каб выявіць «празаічную» непрыгляднасць свету, дзе пануюць інквізітары, цемрашалы, забойцы, адступнікі, здраднікі. Герой парадыруе хрысціянскі міф і тым самым выкрывае яго ўнутраную

неадпаведнасць рэчаіснасці, якую ён асвятчае і бласлаўляе. Пісьменнік ідзе ў гэтым услед за народнымі легендамі і казкамі, дзе апавядаецца пра тое, як Хрыстос або яго апосталы спускаюцца на зямлю і пераконваюцца ў неадпаведнасці іх вялікаснай задумы рэальнаму ажыццяўленню («Марка Багаты», «Ілля і Мікола», «Хто з'еў прасвірку?», «Бог і ўгоднікі»). Народная фальклорная свядомасць зводзіць святых з неба на зямлю, пазбаўляе іх арэолу святасці і таямнічасці. «Святых» махлююць, крадуць коней, п'юць гарэлку, распуснічаюць і вучаць гэтаму ж і людзей.

У ранане У. Караткевіча адбываецца адваротнае: звычайны чалавек воляй лёсу ператвараецца ў бога, які сышоў на зямлю, каб навесці парадак, пакараць злачынцаў і ўзвялічыць праведнікаў. Спачатку Братчык і яго апосталы былі ўсяго толькі «ліцадзеі», скамарохі і «блазны несамавітыя», «самы сапраўдны зброд», «камедыянты, махляры, круцалі, гультаі, дагоднікі свайму чэраву, гарэзнікі, насмешнікі». Яны адчувалі сабе натуральна на кірмашы, сярод народных нізоў, дзе гучыць людская шмагталосіца, дзе парадкуюцца ўсе сацыяльныя, прафесійныя «мовы» і жаргоны, дзе развіаецца народная літаратура анекдотаў, легенд, жартаў, гісторый, прыказак і прымавак, дзе існавала рэдкая магчымасць сустрэчы прадстаўнікоў розных сацыяльных пластоў, дзе галоўным героем было народнае слова, якое парадыйна было накіравана супраць афіцыйнай ідэалогіі. Іменна тут, на кірмашовай плошчы, на сцэнічных падмостках, у людской гамане і рознагалосіцы і выпрацоўвалася народная думка аб усім, што рабілася і што робіцца на свеце. Тут узнікае непрыняцце ўсяго напышліва-сур'ёзнага, халодна-афіцыйнага, на ўзвышана-патэтычную ману рыхтуецца дзейсны адказ – мана мане, вясёлая мана, смелая і раптоўная праўдзівасць і шчырасць блазна, які парадуюе любую ману, або наіўная прастата дурня, які сам таго не разумючы, выварочвае на левы бок, зніжае, заямляе ўсё праз меру высокае і пафаснае ў свеце рэчаў, імёнаў, падзей. Неразуменне і непрыняцце агульных правіл блазнам і дурнем дае магчымасць іншым людзям адчуць іх адноснасць і неадпаведнасць натуральным законам чалавечага жыцця, усвядоміць межы іх прымянення, скарэкціраваць свае паводзіны. Так вобраз блазна, знаёмы амаль у аднолькавай ступені і фальклору, і літаратуры, дапамагае У. Караткевічу сцвердзіць свой погляд на падзеі мінулага, эстэтычна асэнсаваць гістарычную перспектыву. Смех мастака выкрывае і ачышчае.

Літаратура

1. Бахтин М.М. Творчество Ф. Рабле и народная литература средневековья и Ренессанса. – М.: Худож. лит., 1990. – 541 с.

2. Караткевіч У. Збор твораў: У 8 т. – Мінск.: Маст. літ., 1987-1991. – Т. 6: Хрыстос прыямліўся ў Гародні: Раман / Рэд. С.А. Андраюк, Р.І. Барадулін і інш. – 1990. – 494 с.

Резюме

Духовное наследие В. Короткевича рассматривается сквозь призму культурологии и трактуется как явление не только в литературе, но и в культуре. В статье проанализирована культурологическая проблематика в творчестве писателя, выявлены стилевые признаки барокко, карнавальной культуры, авторские идеи, образы, имеющие непосредственное отношение к глубокому познанию особенностей, традиций и перспектив белорусской культуры.

Summary

V.Korotkevich's spiritual heritage is considered in the light of culturology and treated as phenomenon in literature as well as in culture. Culturologikul problematics in the creative work of the writer are analysed style of baroque, Author's concepts, images which are nearly related to the deep cognition of peculiarities, traditions and prospects of the Belorussian culture are elicited in the article.

УДК 81(1-87):378.147.88

ВНЕАУДИТОРНАЯ САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА СТУДЕНТОВ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В НЕЯЗЫКОВОМ ВУЗЕ

Т.И. Беззубенок

УО «Гродненский государственный аграрный университет»
г. Гродно, Республика Беларусь

Главная задача преподавателя иностранного языка в неязыковом вузе – научить, а точнее приучить студентов читать иностранную литературу по своей специальности. Эту задачу можно частично решить на занятиях по домашнему чтению. Однако того, что мы называем домашним чтением недостаточно для развития у студентов навыков самостоятельного овладения новыми знаниями и потребности читать оригинальную литературу по специальности на иностранном языке, так как количество аудиторных часов на изучение иностранных языков в неязыковых вузах ограничено.

Самостоятельная работа студентов по иностранному языку в неязыковом вузе это, в основном, внеаудиторная работа. Самостоятельной работе в аудитории отводится очень незначительное время, она используется для смены видов работы на учебных занятиях.